

Γ' στάσιμο, στ. 781 -800

Κείμενο

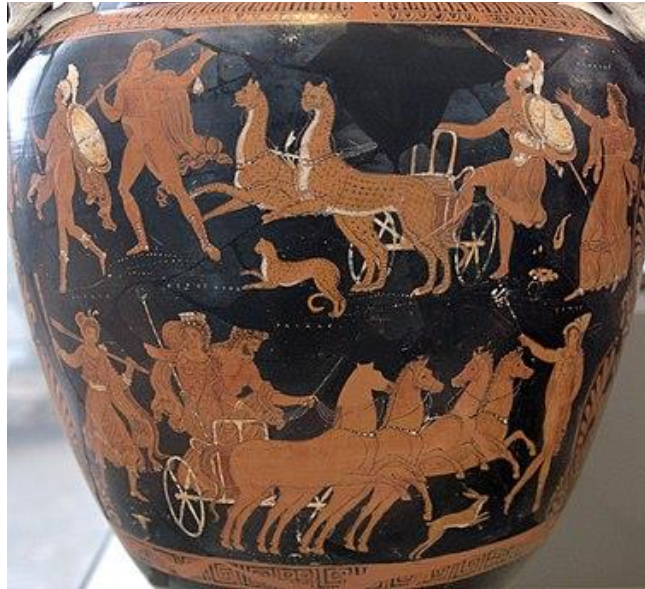
781. ΧΟ. Ἔρωσ ἀνίκατε μάχαν,

ΧΟ. Ἔρωσ ἀνίκατε μάχαν,
Ἔρωσ, ὃς ἐν κτήμασι πίπ-
τεις, ὃς ἐν μαλακαῖς παρει-
αῖς νεάνιδος ἐννουχεύεις,
(785) φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος ἔν τ'
ἀγρονόμοις αὐλαῖς·
καί σ' οὔτ' ἀθανάτων
φύξιμος οὐδεὶς οὔθ'
ἀμερίων σέ γ' ἀνθρώ-
(790) πων, ὁ δ' ἔχων μέμηθεν.

στροφή α'

αντιστρ. β'

Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾶς ἐπὶ λώβῃ·
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
ξύναιμον ἔχεις ταραξας·
(795) νικᾷ δ' ἐναργῆς βλεφάρων
ἴμερος εὐλέκτρου
νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς
(800) θεσμῶν· ἄμαχος γὰρ ἐμπαίζει θεὸς Ἄφροδίτα.

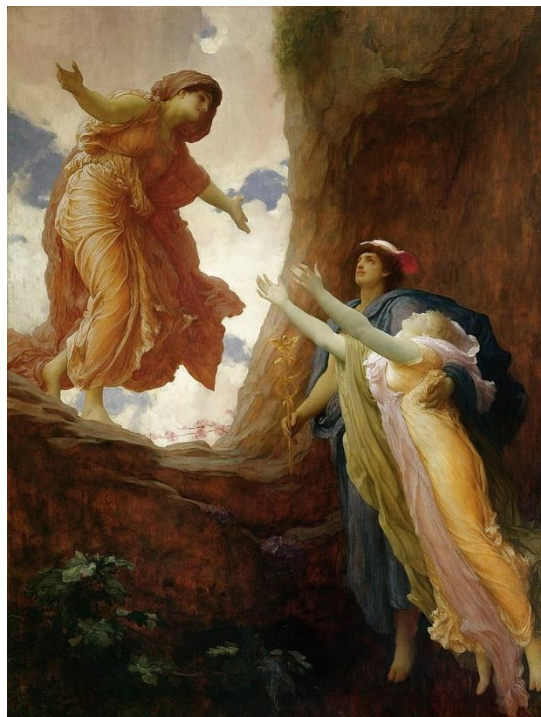
Η αρπαγή της Περσεφόνης. Ο Άδης με τα άλογά του, και η Περσεφόνη (κάτω).

Κρατήρας από την Απουλία, c. 340 π.Χ [Antikensammlung Berlin](#)

Κείμενο - Μετάφραση

<p>Ἔρωσ ἀνίκατε μάχαν, Ἔρωσ, ὃς ἐν κτήμασι πίπ- τεις, ὃς ἐν μαλακαῖς παρει- αῖς νεάνιδος ἐννυχεύεις, (785) φοιτᾶς δ' ὑπερπόντιος ἔν τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς·</p>	<p>Ἔρωτα ἀνίκητε στον πόλεμο, έρωτα που στα πλούτη ενσκήπτεις, που στα μαλακά μάγουλα της κόρης παραμένεις, και συχνάζεις στις μακρινές θάλασσες και στα κατώφλια των αγροτών·</p>
<p>αἰ σ' οὔτ' ἀθανάτων φύξιμος οὐδεὶς οὔθ' ἀμερίων σέ γ' ἀνθρώ- (790) πων, ὁ δ' ἔχων μέμνηεν.</p>	<p>και κανείς από τους ανθρώπους οὔτε από τους αθανάτους οὔτε από τους θνητούς σου ξεφεύγει, και αυτός που σ' έχει, έχει καταληφθεῖ από μανία.</p>

<p><i>Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους φρένας παρασιῆς ἐπὶ λώβᾳ· σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον ἔχεις ταραξᾶς·</i></p>	<p><i>Εσύ και των δικαίων το νου ξεστρατίζεις και τον σέρνεις στο χαμό· εσύ και αυτή τη διαμάχη των ανδρών φούντωσες μέσα σε αυτή τη γενιά·</i></p>
<p><i>(795) νικᾷ δ' ἐναργῆς βλεφάρων ἡμερος εὐλέκτρου νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς (800) θεσμῶν· ἄμαχος γὰρ ἐμπαίζει θεὸς Ἀφροδίτα.</i></p>	<p>και νικά εναργής των βλεφάρων ο πόθος της γόνιμης νύμφης, που κυβερνά συντροφικά με τους άλλους μεγάλους θεσμούς· η ξέγνοιαστη Αφροδίτη μας περιπαίζει.</p>

*Frederic Leighton, Ο Ερμής οδηγεί την Αντιγόνη στη μητέρα της,
στον επάνω κόσμο. (1891)*

Νόημα

Με αφορμή τη σύγκρουση του Αίμονα με τον πατέρα του, ο χορός εξιμνεί ον Έρωτα που

- α. ξενυχτά και ενεδρεύει στα τρυφερά μάγουλα των κοριτσιών,
- β. εξουσιάζει κάθε ζωντανό οργανισμό τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα,
- γ. τα βέλη του δεν αποφεύγουν όχι μόνο οι θνητοί αλλά ούτε και οι αθάνατοι,
- δ. τρελαίνει όποιον τα βέλη του βρουν,
- ε. παρασύρει ακόμα και τους δίκαιους στην καταστροφή,
- στ. παρασύρει και τον Αίμονα στην καταστροφή,
- ζ. είναι συμπάρεδρος και ίσος με τους μεγάλους θεσμούς και νόμους που αιώνια κυβερνούν αυτόν τον κόσμο.

Η θεά Αφροδίτη είναι παντοδύναμη και ακαταμάχητη και περιπαίζει τους ανθρώπους.

Batoni, Έρωτας και Αφροδίτη.

Γραμματολογικά - Πραγματολογικά - Ερμηνευτικά σχόλια

κτήμασι (το κτήμα, τοῦ κτήματος < κτάομαι -ῶμαι)	περιουσία, κτήση · κτήματα ήταν και οι δούλοι · στον πληθ., κτήσεις, περιουσία, πλούτος· ἔρως, ὅς ἐν κτήμασι πίπτεις : που πέφτεις σε ευημερία, δηλ. στους πλουσίους, σε Σοφ.
πίπτεις	< πι-πέτω (αναδιπλασιασμός από το √πετ- : πέφτω
έννυχεύεις < έννυχεύω	διανυκτερεύω
άγρονόμοις < άγρός + νέμομαι	αγροτικός, εξοχικός, ως ουσ., άρχοντας των Αθηνών που επιβλέπει τα δημόσια κτήματα,
φύξιμος < φεύγω	αυτός που μπορεί να προσφέρει ευκαιρία διαφυγής· ουδ. φύξιμον : μέρος για διαφυγή, μέρος για καταφύγιο· ἱερὸν φύξιμον : άσυλο, με αιτ., φύξιμός τινα : ικανός να ξεφύγει ή να δραπετεύσει.
άμερίων (άμέριος - άμερία - άμέριον)	αντί ήμερίων.
μέμνηεν	οριστ. μαίνομαι, μέλλ. μανοῦμαι, παρακ. μέμνηνα : μανιάζω, είμαι έξαλλος· ὑπό τοῦ θεοῦ μαίνομαι : είμαι έξαλλος από τον θεό· ὁ μανείς : ο τρελός· μεμηνῶς οὐ σμικρὰν νόσον : τρελός σε βαριά μορφή.
παρασπᾶς < παρασπάω -ῶ	σύρω με ορμή στα πλάγια, αποσπῶ πλαγίως, παρασπᾶν τινα γνώμης άδίκους φρένας παρασπᾶς : ὥστε εἶναι άδίκους παρασπᾶσθαι τινά τινος : αποσπῶ κάποιον από το μέρος κάποιου άλλου.
λώβα < λωβάομαι -ῶμαι	ακρωτηριάζομαι, κακομεταχειρίζομαι· λωβάομαι βίον : καταστρέφω την ζωή κάποιου· λωβάομαι τοὺς νέους : διαφθείρω τη νεολαία

<i>νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον</i> (ξύν + αἶμα)	«δικαστικός αγώνας λόγων», ανταλλαγή επιχειρημάτων ενώπιον ενός δικαστή· φιλονικία ανδρών συγγενών. Κατά τον Εμπεδοκλή, το <i>νεῖκος</i> και η <i>φιλία</i> ήταν οι δημιουργικές δυνάμεις του κόσμου.
<i>ταράξας < τάρασσω</i>	<i>θράσσω</i> √ <i>ταραχ-</i> : συγχύζω.
<i>ἴμερος εὐλέκτου</i>	πόθος, επιθυμία για κάτι· <i>γόου ἴμερον ᾤρσεν</i> : ξεσήκωσε μέσα τους επιθυμία για δάκρυα, δηλ. την επιθυμία να θρηνήσουν για να ανακουφίσουν την ψυχή τους· <i>πατρός ὑφ' ἴμερος ᾤρσε γόοιο</i> : για τον πατέρα της· <i>ἴμερον ἔχειν = ἰμείρεσθαι</i> , <i>πολλοὶ ἴμεροι</i> : διάφορα, ποικίλα συναισθήματα, επιθυμία, έρωτας, <i>ἴμερον αὐλεῖν</i> : <i>ἴμερα μελίζεσθαι</i> , <i>δακρύειν</i> .
<i>εὐλεκτρος -εὐλεκτρον < εὐ + λέκτρον</i>	<i>εὐ-λεχής, -ές < εὐ + λέχος</i> : αυτός που προσφέρει, παρέχει συζυγική ευτυχία, αυτός που ευλογεί τον γάμο.

Το τρίτο στάσιμο αποτελείται από μια στροφή και αντιστροφή, αποτελεί, δηλαδή, ένα στροφικό σύστημα. Ο χορός πήρε αφορμή από τη σύγκρουση Αίμονα -Κρέοντα στην οποία η αγάπη του γιου για την Αντιγόνη υποσκέλισε τον σεβασμό και την υπακοή στον πατέρα του. Το τρίτο στάσιμο αποτελεί ύμνο στον έρωτα που *δεν γονάτισε ποτέ στον πόλεμο*.

Ο έρωτας ήταν, κατά την μυθολογία, γιος της Αφροδίτης και του Δία, με χρυσά φτερά και φαρέτρα με βέλη και τόξο. Ο έρωτας προβάλλεται ως πολεμιστής που δεν νικήθηκε ποτέ στη μάχη. Με τη φράση *έρως άνίκατε μάχαν* προσφωνεί ο χορός τον Έρωτα.

Ο έρωτας *έννυχεύει*, κατοικοεδρεύει, *μαλακαῖς παρειαῖς*, στα μαλακά μάγουλα των κοριτσιών που κοκκινίζουν από αιδώ. Ο στίχος δηλώνει και το αβροδιαίτο του Έρωτα, τον τρυφερό και μαλθακό τρόπο ζωής.

Ο έρωτας κυριαρχεί παντού, σε στεριά και θάλασσα *φοιτᾷ ὑπερπόντιος έν τ' άγρονόμοις αὐλαῖς*, και *οὐτ' άθανάτων /φύξιμος οὐδεῖς οὐθ' /άμερίων άνθρώπων*, υποκύπτουν στη δύναμή του και οι θνητοί και οι άθανατοι. Και *δικαίων άδίκους φρένας παρασπᾷ επί λώβα* και *τόδε νεῖκος άνδρῶν ξύναιμον* διατάραξε, και το μυαλό των δικαίων ξεστρατίζει και σόγια ολόκληρα συγκρούονται για χάρη του.

Ο έρωτας οδηγεί σε παραλογισμό και με αυτόν τον τρόπο ο χορός προσπαθεί να μειώσει την ευθύνη της ανυπακοής, κατά τον Κρέοντα, του Αίμονα. Προσπαθεί να κρατά μια μέση απόσταση ανάμεσα στον πατέρα και το γιο, αφενός μεν επειδή φοβάται και διακατέχεται από αντιηρωικό πνεύμα όπως συμβαίνει στο λαό και αφετέρου επειδή θέλει να αμβλύνει τις συνέπειες της σύγκρουσης η οποία μπορεί να αποβεί καταστροφική όχι μόνο για τους δυο άνδρες αλλά για ολόκληρη την πόλη, καθώς ο Κρέων είναι εξέχων θεσμικός φορέας.

Το πάθος του Αίμονα για την Αντιγόνη τον έκανε να χάσει τα λογικά του. Ο έρωτας είναι *τῶν μεγάλων πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς θεσμῶν*, συμπάρεδρος και ίσος με τους μεγάλους νόμους και τους ηθικούς δεσμούς που κυβερνούν το σύμπαν.

René Magritte, Οι ερωτευμένοι, 1928

Ασκήσεις του σχολικού βιβλίου -Απαντήσεις

1. Πώς εξηγείτε το τραγούδι του χορού για τον έρωτα τη στιγμή αυτή;

Απάντηση

Ο Αίμων ανάμεσα στην πειθαρχία που επιβάλλουν οι νόμοι του άρχοντα και ο σεβασμός προς τον πατέρα του και την Αντιγόνη επιλέγει τον έρωτά του προς την Αντιγόνη. Ο χορός το

κατανοεί και υπερθεματίζει με τα λόγια ότι ο έρωτας κάνει τον άνθρωπο να παραλογίζεται. Αλλά το λέει με τρόπο που δείχνει ότι ο Κρέων θα έπρεπε να είχε κατανόηση στο γιό του.

Ο κάθε νοήμων θεατής, αυτή την εξέλιξη θα περίμενε. Ανάμεσα στα γεράματα και τα νιάτα, το παρελθόν και το μέλλον, το θάνατο και τον έρωτα ο Αίμων επιλέγει τα νιάτα, το μέλλον και τον έρωτα γιατί αυτή είναι η φυσιολογική πορεία της ζωής. Ο Αίμων θα αποφύγει να διαπράξει την ύβριν της Αντιγόνης όταν λέει ότι προτιμά τους θεούς του Κάτω Κόσμου από τη ζωή αλλά και την ύβριν του πατέρα του όταν με την ακαταλόγιστη διάταξή του οδηγεί όχι μόνο την Αντιγόνη αλλά και τους οικείους του στον θάνατο.

2. Ο ποιητής παρουσιάζει τον έρωτα ως δύναμη δημιουργική αλλά και καταστροφική. Με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδει τα γνωρίσματα αυτά;

Απάντηση

Επίθετα	<i>ανάκατε, μαλακαῖς, υπερπόντιος</i>
Ρήματα	<i>έννυχεύεις, φοιτᾷς, μέμνηεν, παρασπᾷς, ἔχεις ταραξας</i>
Σχήματα λόγου	<i>ἔρωσ-ἔρωσ</i> : επανάληψη που υποδηλοῖ ἔμφαση και θαυμασμό <i>έν μαλακαῖς παρεισῖς έννυχεύεις</i> : μεταφορά.
	<i>άθανάτων -άμερίων</i> : αντίθεση
	<i>δικαίων - άδίκους</i> : αντίθεση
	<i>σύ -σύ</i> : επανάληψη για λόγους ἔμφασης
	<i>τόδε νεῖκος άνδρῶν ξύναιμον</i> : σχήμα υπαλλαγής αντί « <i>τόδε νεῖκος άνδρῶν ξυναίμων</i> ».
	<i>ἔρωσ ἴμερος</i> : προσωποποιήσεις.
	<i>πάρεδρος μεγάλων έν άρχαῖς θεσμῶν</i> : μεταφορά
	<i>βλεφάρων</i> : συνεκδοχή

3. Ο χορός υμνεί τον έρωτα γιατί θέλει:

- α. να τονίσει τη δύναμή του.
- β. να δικαιολογήσει την πράξη του Αίμονα.

γ. να προβάλει τα προσωπικά του συναισθήματα για τον έρωτα.

δ. να μειώσει τη συναισθηματική φόρτιση των θεατών.

Να υπογραμμίσετε τις σωστές, κατά τη γνώμη σας, απαντήσεις και να τις δικαιολογήσετε.

Όλες οι απαντήσεις είναι σωστές.

α. Σύμφωνα με τον χορό η δύναμη του έρωτα είναι μεγάλη και αυτό φαίνεται και από τη σύγκρουση του Αίμονα με τον πατέρα του.

β. Ο χορός δικαιολογεί την πράξη του Αίμονα γιατί ο έρωτας είναι παντοδύναμος.

γ. Ο χορός δικαιολογεί έμμεσα τη στάση του Αίμονα.

δ. Οι θεατές ανακουφίζονται γιατί αμβλύνεται η ένταση του προηγούμενου επεισοδίου και διαπιστώνει ότι η κοινή γνώμη είναι με το μέρος του Αίμονα.

Réné Magritte, Euaiσθητη χορδή, 1960

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Να συνδέσετε τις δυο στήλες :

α. <i>ίμερος</i>	1. συγγενής
β. <i>εύλεκτρον</i>	2. πόθος
γ. <i>μέμνηεν</i>	3. διαυγής

δ. <i>έναργής</i>	4. <i>μαίνεται</i>
ε. <i>ξύναιμον</i>	5. <i>γόνιμος</i>

Απάντηση

α 2, β 5, γ 4, δ 3, ε 1

2. Να συνδέσετε τις δυο στήλες :

α. <i>φρένας</i>	1. γενική ενικού, θηλυκό
β. <i>μέμηγεν</i>	2. δοτική πληθυντικού, θηλυκό
γ. <i>εύλέκτρου</i>	3. αιτιατική ενικού, αρσενικό
δ. <i>ἀρχαῖς</i>	4. οριστική παρακειμένου, γ' ενικό πρόσωπο
ε. <i>ξύναιμον</i>	5. αιτιατική πληθυντικού, θηλυκό

Απάντηση

α 5, β 4, γ 1, δ 2, ε 3

3. *δικαίων -ἀδίκους* : Να κλιθούν σε πλάγιες πτώσεις του πληθυντικού.

Απάντηση

πληθυντικός αριθμός			
γενική	<i>τῶν</i>	<i>δικαίων</i>	<i>ἀδίκων</i>
δοτική	<i>τοῖς</i>	<i>δικαίοις</i>	<i>ἀδίκοις</i>
αιτιατική	<i>τούς</i>	<i>δικαίους</i>	<i>ἀδίκους</i>

4. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση :

Η αντωνυμία *οὐδείς* είναι :

- α. οριστική
- β. αόριστη επιμεριστική

Απάντηση

β

5. *κτῆμασι* : Να δικαιολογήσετε τον τόνο. Να δώσετε παραδείγματα.

Απάντηση

Κτῆμα : η παραλήγουσα είναι μακρά και η λήγουσα βραχεία επειδή η κατάληξη -α των ουδετέρων σε -α της γ' κλίσης είναι *βραχεία*. Άλλα παραδείγματα :

χρῆμα, χρήματος,

πρᾶγμα, πράγματος (το α της παραλήγουσας είναι *θέσει μακρόν* επειδή ακολουθούν δυο σύμφωνα)

6. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση :

Στο επίθετο *ἐναργής*, η γενική είναι :

- α. *ἐναργῆ*
- β. *ἐναργοῦς*

Απάντηση

β

7. Να βρείτε τα συνθετικά μέρη των λέξεων :

α. <i>υπερπόντιος</i>
β. <i>άγρονόμοις</i>
γ. <i>άθανάτων</i>
δ. <i>ούδεις</i>
ε. <i>παρασιῶς</i>

Απάντηση

α. <i>υπερπόντιος</i>	1. <i>υπέρ + πόντιος</i>
β. <i>άγρονόμοις</i>	2. <i>άγρός + νόμος</i>
γ. <i>άθανάτων</i>	3. <i>ά στερητικό + θάνατος</i>
δ. <i>ούδεις</i>	4. <i>ούδέ + εις</i>
ε. <i>παρασιῶς</i>	5. <i>παρά + σπάω -ῶ</i>

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

